

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Capvt I

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

M. VITRUVII
 QUID SIT ARCHITECTURA, ET
 De architectis instituendis.
 CAPVT. I.

Architectura, est scientia pluribus disciplinis, & uarijs eruditibus ornata, cuius iudicio probantur omnia, quæ ab cæteris perficiuntur opera. Ea nascitur ex fabrica, & ratiocinatione. Fabrica, est continuata ac trita usus meditatio, quæ manibus perficitur in rebus cuiuscunq; generis opus est, ad propositum deformationis. Ratiocinatio autem est, quæ res fabricatas solertia ac ratione proportionis monstrare atq; explicare potest. Itaq; architecti, qui sine literis conderunt, ut manibus essent exercitati, non potuerunt efficere, ut habere pro laboribus autoritatem. Qui autem ratiocinationibus & literis confisi fuerunt, umbram, non rem persecuti uidentur. At qui utrumq; didicerunt, (uti omnibus armis ornati) cuius cum autoritate quod propositum, sunt assequuti. Cum in omnibus enim rebus, tum maxime etiam in architectura hæc duo insunt, quod significatur, & quod significat. Significatur, proposita res de qua dicitur. Hanc autem significatio monstratio rationibus doctrinarum explicata. Quare uidetur utriusque parte exercitatum esse debere, qui se architectum profiteatur. Itaq; & ingeniosum esse oportet, & ad disciplinam docilem. Neq; enim ingenium sine disciplina, aut disciplina sine ingenio, perfectum artificem testè efficere, & ut literatus sit, peritus graphidos, eruditus Geometria, & optices nõ ignarus, instructus Arithmetica, historias complures, rit, Philosophos diligenter audiuerit, Musicam sciuerit, Medicinam ignarus, res ipsa iurisperitorum nouerit, Astrologiam cæliq; rationibus cognitas habeat. Quæ cur ita sint, hæc sunt cause. Literas architecti scire oportet, uti commetarijs memoriam firmiorem efficere possint. inde graphidos scientiam habere, quo facilius exemplaribus pictis, uelut operis speciem, deformare ualeat. Geometria autem plura præstat architecturæ, & primũ ex eutygrammis circini tradit usum quo maxime facilius ædificiorum in areis expediuntur descriptiones normarumq; & librationum & linearum directiones. Item per optices in ædificijs, ab certis regionibus, cæli luminare esse ducitur. Per

Literæ.

Scientia

graphidos

Geometria.

Opticen.

scire oportet, uti commetarijs memoriam firmiorem efficere possint. inde graphidos scientiam habere, quo facilius exemplaribus pictis, uelut operis speciem, deformare ualeat. Geometria autem plura præstat architecturæ, & primũ ex eutygrammis circini tradit usum quo maxime facilius ædificiorum in areis expediuntur descriptiones normarumq; & librationum & linearum directiones. Item per optices in ædificijs, ab certis regionibus, cæli luminare esse ducitur. Per

metice
 ficioru
 tur, me
 nes exp
 ciles q;
 questio
 cis rati
 thodis
 Histor
 res no
 quod
 ta sep
 chite
 quibu
 tionẽ
 rentib
 bent.
 si qui
 reas
 tas, &
 dicun
 nis in
 & in
 coron
 perce
 detr
 ciuit.
 Pers
 Gre
 post
 rian
 ber
 filio

DE ARCHITEC. LIB. I. 3.
CARYATVM PORTICVS.

meticen, sumptus edificiorum consummantur, mensurarum rationes explicantur, diffi- cilesque symmetriarum questiones geometri- cis rationibus & me- thodis inueniuntur. Historias autem plu- res nouisse oportet, quod multa ornamen- ta saepe in operibus ar- chitecti designant, de quibus argumentis, ra- tionem cur fecerint, que- rentibus reddere de- bent. Quoadmodum si quis statuas marmo- reas muliebres stola- tas, & que caryatides dicuntur, pro colum- nis in opere statuerit, & insuper mitulos et coronas collocauerit, percontantibus ita red- det rationem. Caryat- ciuitas Peloponesi, cum Persis hostibus contra Graciam consensit, postea graeci per uicto- riam gloriose bello li- berati, communi con- silio Caryatibus bel-

lum

Arithme-
tica.

Carya ci-
uitas.

A 2

lum indixerunt. Itaq; oppido capto, uiris interfectis, ciuitate deleta, matronas eorum in seruitutem abduxerunt. Nec sunt passi stolas, neq; ornatus matronales deponere, uti non uno triumpho ducerentur, sed æterno seruitutis exemplo graui contumelia presse, pœnas pendere uiderentur pro ciuitate. Ideo qui tunc architecti fuerunt, edificijs publicis designauerunt earum imagines onerifundo collocatas, ut etiam posteris nota pœna peccati Caryatiû, memoriæ traderetur.

Non minus Lacones, Pausania Agæspolidos filio Platæcum duce Platæco prælio, pauprælium. ca manu infinitum numerû exercitus Persarû cum superauissent, acto cum gloria triumpho, spoliis prædæ porticum Persicam ex manubijs laudis, et uirtutis ciuium, indicem uictorie, posteris pro triumpho constituerunt, ibiq; captiuorû simulachra barbarico uestis ornata, superbia

DE ARCHITEC. LIB. I. 5.

PORTICVS PERSICA, INSIGNE VIRTVTIS
constituta, captiuorū Platæensiu simulachra pro columnis
tecti sustentantia, Pansaniæ Laconū ducis gloria.

bia meritis cōtumelijs
punita, sustentantia te=
ctum collocauerunt:
uti et hostes horresce=
rēt timore eorū forti=
tudinis. effectus & ciues id exemplū uir=
tutis aspicientes, glo=
ria erecti, ad defen=
dendam libertatē ef=
sent parati. Itaq; ex
eo multistatuas Persi=
cas sustentantes, episth=
lia & ornamenta eo=
rū collocauerunt, & ita ex eo argumento,
uarietates egregias
auxerūt operibus. Itē
sunt aliæ eiusdem ge=
neris historia, quarū
noticiam architectos
tenere oportet. Phi=
losophia uero perficit
architectū animo ma=
gno, & uti nō sit ar=
rogans, sed potius fa=
cilis, æquus, et fidelis
sine auaritia, quod est
maximum. Nullum
enim opus uere sine
fide

• affecti.

Philoso=
phia perse=
ctrix ar=
chitecti.

A 3

Physiologia.

Musica.

Hydraulica machina.

Medicina Climata.

Iura.

fide & castitate fieri potest. Ne sit cupidus, neque in muneribus accipiens habeat animum occupatum, sed cum gravitate suam tueatur dignitatem bonam famam habendo. Hæc enim Philosophia præscribit. Præterea de rerum natura, quæ græce φυσιογνωσία dicitur, philosophia explicat: quam necesse est studiosius novisse, quod habet multas & varias naturales questionibus, ut etiam in aquarum ductionibus. In circuitibus et circuitationibus, et librata planicie, expressionibus, spiritus naturalis aliter atque aliter fiunt, quorum offensionibus mederi nemo poterit, nisi qui ex Philosophia principia rerum naturæ novierit. Item qui Thesbiæ aut Chimedidis libros, & cæterorum qui eiusmodi generis præcepta conscripserunt leget, cum ijs sentire non poterit, nisi his rebus à Philosophis fuerit institutus. Musicen autem sciat oportet, uti canonicam rationem, & Mathematicam notam habeat, præterea balistarum, catapultarum, scorpionum temperaturas possit recte facere. In capitulis enim dextra ac sinistra, sunt foramina hemitoniorum, per quæ tenduntur fuculi & uelibus è nervo torti fines, qui non præcluduntur nec præligantur, nisi sonitus ad artificis aures certos & æquales fecerint. Brachia enim quæ intentiones includuntur, cum extenduntur, æqualiter, & pariter, utriusque plagam emittere debent. Quod si non homotonia fuerint, impediunt rectam telorum missionem. Item theatris uasa ærea quæ in cellis sub gradibus mathematica ratione collocantur, & sonituum discrimina quæ græci κλίματα uocant, ad symphonias musicas, siue concentus, componuntur diuisa in circinatione diatessaron & diapente & diapasone, uti uox soni cui sonitus conueniens in dispositionibus, tactu cum offenderit, aucta cum incremento, clarior & suauior ad spectatorum perueniat aures. Hydraulicas quoque machinas, & cætera quæ sunt similia his organis, sine mathematicis rationibus efficere nemo poterit. Disciplinam uero medicinæ nouisse oportet, propter inclinationes cæli, quæ græci κλίματα dicunt, & aëres locorum, qui sunt salubres aut pestilentes, aquarumque usus. Sine enim rationibus nulla salubris habitatio fieri potest. Iura quoque nota habere oportet ea, quæ necessaria sunt ædificijs communibus parietum, & ambitum stilticidiorum & cloacarum & luminum. Item aquarum ductiones, & cætera quæ eiusmodi sunt, nota oportet sint architectis, uti autem caueant, quomodo instituunt ædificia, ne controuersie, factis operibus, battibus famo-

buis
po
ut
scit
sol
log
pli
pu
his
tim
mi
do
ter
ne
co
er
co
gn
ne
om
las
xe
ted
sic
do
ra
an
no
re
e
no
qu
ne
tis

buis famo

bus familiarum relinquuntur, & ut legibus scribendis prudentia caueri
 possit & locatori & conductori. Namq; si lex perite fuerit scripta, erit
 ut sine captione uterq; ab utroq; liberetur. Ex Astrologia autem cogno
 scitur oriens, occidens, meridies, septentrio, & cæli ratio, æquinoctium, Astrolo
 solstitium, astrorum cursus, quorum notitiam si quis non habuerit, horo
 logiorum rationem omnino scire non poterit. Cum ergo tanta hæc disci
 plina, sit condecorata, et abundans eruditionibus uarijs, ac pluribus, non
 puto posse iuste repente se profiteri architectos, nisi qui ab ætate puerili
 his gradibus disciplinarum scandendo, scientia plurium literarum, & ar
 tium nutriti, peruenierint ad summum templum architecturæ. At fortasse
 mirum uidebitur imperitis hominibus, posse naturam tantum numerum
 doctrinarum perdiscere, & memoria continere. Cum autem animaduer
 terint, omnes disciplinas inter se coniunctionem rerum & communicatio
 nem habere, fieri posse facilliter credetur. Encyclios enim disciplina, uti
 corpus unum ex his membris, est composita. Itaq; qui à teneris ætatibus
 eruditionibus uarijs instruuntur, omnibus literis, agnoscunt easdẽ notas,
 communicationemq; omnium disciplinarum, & ea re facilius omnia co
 gnoscunt. Ideoq; de ueteribus architectis, Pythius, qui Prienæ ad eam Mi
 neruæ nobiliter est architectatus, ait in suis commentarijs, architectum
 omnibus artibus & doctrinis plus oportere posse facere, quàm qui singu
 las res suis industrijs & exercitationibus ad summam claritatem perdu
 xerunt. Id autem re non expeditur. Non enim debet nec potest esse archi
 tectus Grammaticus, uti fuerit Aristarchus, sed non agrammatus, nec Mu
 sicus, ut Aristoxenus, sed non amusus, nec pictor ut Apelles, sed graphi
 cos non imperitus, nec plastes quemadmodum Myron, seu Polycletus, sed
 rationis plasticæ nõ ignarus, nec denuo medicus ut Hippocrates, sed non
 aniatrologetos, nec in cæteris doctrinis singulariter excellens, sed in his
 non imperitus. Non enim in tantis rerum uarietatibus, elegantias singula
 res quisquã consequi potest, quòd earum ratiocinationes cognoscere
 & percipere, uix cadit in potestatem. Nec tamen nõ tantum architecti
 non possunt in omnibus rebus habere summum effectum, sed etiam ipsi
 qui priuatim proprietates tenent artium, non efficiunt, ut habeant om
 nes summum laudis principatum. Ergo si in singulis doctrinis singuli ar
 tifices, neq; omnes, sed pauci æuo perpetuo nobilitatem uix sunt consecra
 ti, quem

ti, quemadmodum potest architectus, qui pluribus artibus debet esse peritus, non id ipsum mirum & magnum facere, nequid ex his indigeat, sed etiam ut omnes artifices superet, qui singulis doctrinis assiduitatem cum industria summa præstiterunt? Igitur in hac re Pythius errasse videtur, quod non animaduertit ex duabus rebus singulas artes esse compositas ex opere, & eius ratiocinatione. Ex his autem unum proprium esse certum, qui singulis rebus sunt exercitati, id est, operis effectus: alterum commune cõ omnibus doctis, id est, ratiocinatio: uti Medicis & Musicis, & de uenarum rythmo, & de pedum motu. At si uulnus mederi, aut egrum eripere de periculo oportuerit, non accedet Musicus, sed id opus proprium erit Medici. Itẽ in organo non Medicus, sed Musicus modulabitur, aures suam cantionibus recipiant iucunditatem. Similiter cum Astrologia & Musicis est disputatio communis de sympathia stellarum et sympathiarum, in quadratis & trigonis, diatessaron & diapente, cũ Geometris de uisu, qui græce λόγος ὀπτικὸς appellatur, cæterisq; omnibus doctrinis, multe res, uel omnes, cõmunes sunt duntaxat ad disputandum. Operum uero ingressus, qui manu ac tractationibus ad elegantiam producuntur, ipsorum sunt, qui proprie una arte ad faciendum sunt instituti. Ergo satis abunde eis uidetur fecisse, qui ex singulis doctrinis partem & rationes earum mediocriter habet notas, easq; quæ necessariae sunt ad architecturam, uti si quid de his rebus & artibus iudicare & præbere opus fuerit, ne deficiatur. Quibus uerò natura tantum tribuit solertie, acuminis, memoriæ, ut possint Geometriam, Astrologiam, Musicam cæterasq; disciplinas penitus habere notas, prætercunt officia architecturæ, & efficiuntur mathematici. Itaq; faciliter contra eas disciplinas disputare possunt, quod pluribus telis disciplinarum sunt armati. Hi autem inueniuntur raro, ut aliquãdo fuerunt Aristarchus Samius, Philolaus et Architas Tarētini, Apollonius Pergæus, Eratosthenes Cyrenæus, Archimedes & Scopinas ab Syracusis, qui multas res organicas & gnomonicas numero naturalibusq; rationibus inuentas atq; explicatas, posteris repperunt. Cum ergo talia ingenia à naturali solertia, non passim cunctis gentibus, sed paucis uiris habere concedatur: officium uero architecti omnibus eruditionibus debeat esse exercitatum, & ratio propter amplitudinem rei permittat, non iuxta necessitatem summas, sed etiam medi-

Pythius.

Sympathia stellarum.

Aristarchus.

Philolaus.

Architas.

Apollonius.

us.

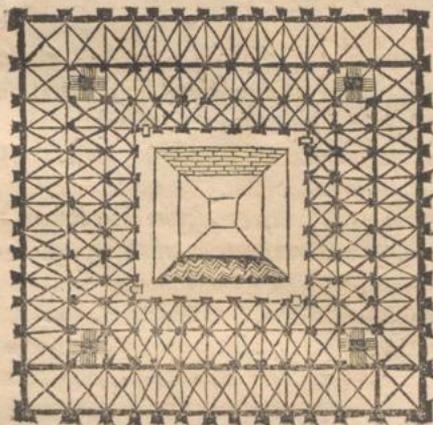
eres s
uolun
rit ex
tor d
ut ar
pote
lumin
maxiA
rythm
dicit
uniu
ex q

eres s

res scientias habere disciplinarum, pecto Caesar, et à te, & ab his qui mea uolumina sunt lecturi, ut si quid parū ad artis Grammaticæ regulam fuerit explicatum, ignoscatur. Namq; non uti summus Philosophus, nec Rhetor disertus, nec Grammaticus summis rationibus artis exercitatus, sed ut architectus, his literis imbutus, hæc nifus sum scribere. De artis uero potestate, quæq; insunt in ea ratiocinationes, polliceor (uti spero) his uoluminibus, non modo edificantibus, sed etiam omnibus sapientibus, cum maxima autoritate, me sine dubio præstaturum.

EX QVIBVS REBVS ARCHITECTURA constet. CAPVT. II.

Architectura autē constat ex ordinatione, quæ græce τάξις dicitur, & ex dispositione, hanc autem græci διάθεσις uocant, eurythmia, et symmetria, & decore, et distributione, quæ græce οἰκονομία dicitur. Ordinatio, est modica membrorum operis commoditas, separatim, uniuersaq; proportionis, ad symmetriam comparatio. Hæc componitur ex quantitate quæ græce ποσότης dicitur.

B QUADR.